

**ሰለጠስ ገዢ የኩስርድት የወጪበት ለቁጥር አዋጅ
አስተዳደር የተዘረዘሩ ማብራሪያ**

የካቲት 2015 ዓም

1. መግለጫ

መንግስት የከፍተኛ ትምህርት ተቁማትን በመንግስትና በማስኩራት ትልቅን ድርሻ እየተወጣ
የሚገኘ ሲሆን ባለቤት ሰነት አሰርት ዓመታትም የከፍተኛ ትምህርት ተቁማት ቅጥር በእጅት
አድጋል፡፡ በትምህርት ሰነተር ያጋጠመንን የትምህርት ጥረት ጉዳለት ለማከም በሁሉም
የትምህርት እርከቶች የተለያየ እርምጃዎች በመውሰድ ላይ ይገኙለ፡፡ መንግስት ሰነዱተኛ
ትምህርት ተቁማት ከፍተኛ በቃት በመመለስ ተቁማቱ በእዋጅ የተሰጣቸውን ዓላማዎች
ማሳካት የሚታረበትን ምክንያት ማስተማች ለመኖርበ ጥረት ሲያደርግ ተይቻል፡፡ ለተቁማቱ
መጠታማንት ከፍተኛ አስተዋጽኦ ካላቸው ቁልፍ ጉዳዮች መከከል ወንቃው ተቁማዊ ነገነት
ነው፡፡ ሰላዘሁ ተቁማዊ ነገነትን በተቁማት ወሰጥ ማስፈጸም በመንግስት የተሰጣቸውን ታሳኑት
በአገባበ አንቀዱወጪ ትልቅ እንዲያደርግ ይደርጋል፡፡

ከዚህ ነገዱ የአገራቸን ከፍተኛ ትምህርት ተቁማት ነገዱ አገር ማሳካት ለምንጻልጋቸው
ገዳዮች የነበረቸው አስተዋጽኦ ወሰን ነበር፡፡ ለዚህ በርካታ ምክንያቶች የሚከሰ ሲሆን
ተቁማት የለባቸው ወሰብበብ ችግሮች በተለያዩ የተከተሉት የአስተካድር አይበ ተደርጋባው
ትቃት የሚቀርብበት ነው፡፡ በመሆኑም በከፍተኛ ትምህርት ስርዓ የለ ችግሮች በጥልቀት
በማጥናት ለመሰኔ ይገባል ተብሎው ከተለየት ጉዳዮች ነገዱ የከፍተኛ ትምህርት ተቁማት
አስራርና አስተካድር የተመለከተ ነው፡፡ አሁን በደረሰበበት የከፍተኛ ትምህርት እድገትና
ከፍለም ተቀኙለ በመንግስት ከፍተኛ ትምህርት ተቁማትን ሲሰ ገዢ አድርገት መምራት
ለትምህርት ጥረት መጠበቅና ለተቁማቱ ወጠታማንት አስፈላጊነቱ በእጅት ተምናበታል፡፡

በመሆኑም የመንግስት ከፍተኛ ትምህርት ተቁማት ሲሰ ገዢ እንዲሆነ የሚደረገውን ሂደርም
በእኩል አበባ የኩስርስት በመጀመሪ፣ በፍጥነት ተምራን ወደ ለለም የማስኩራት ሰትራቸኝን
ለመከተሉ ተቁልል፡፡ በመሆኑም ሰላራለ ገዢ የኩስርስተዋዎች ለተዘጋጀው ለቁጥ አዋጅ ይህ
አውር ማረጋገጫ አበር ቅርጫል፡፡

የየኩስርስተ ሲሰ ገዢ እስፈላጊነት

የከፍተኛ ትምህርት ተቁማት የተቁም ነገነት(ለሰ ገዢነት) በሁሉም የማከራል ሆኖ የአካዳማሽና
ምርመር ነት ነገነት(Substantive Autonomy) እና አካዳማሽና ምርመር ነት ያልሆነ

ነግነት(Procedural Autonomy) በማለት ያደረገለ:: የአካຊማኩና ምርምር ነግነት(Substantive Autonomy) የሥርዓት-ትምህርት ቅረብ፣ የምርምር ጽልሰ ማውጣት፣ የየኔስርሰቱ መግቢያ መሰራርት መውሰድ፣ የአካຊማኩ ሥራተኞች ቁጥር ወይም ጥሩባ እና የትምህርት ማስረጃ አስማጥ/ሽልማት የሚያጠቃልል ሰሆን አካຊማኩና ምርምር ነከ ያልሆነ ነግነት(Procedural Autonomy) በቻት፣ የፋይናስ አስተካድር፣ የድጋፍ ሰጠል ሥራተኞች ቁጥር/ጥሩባ፣ ባኩ፣ እና የካንትራት ውል መዋቅለን የያዘ ነው::

የየኔስርሰቱ ነገነት በተለይም ከአካຊማኩ እናይ፣ ከወራተኞች፣ ከውሳጥ ውሳኔ እስማጥ፣ እና ከፋይናንስ ትግበራ ጋር ሰጥር የኔስርሰቱዎች የተሳለ፣ በቀና ችሎታ ያለው ምርመራ ለማቅረብና ጥረትና በሆነ ያለው የምርምር ውጤት ለማሳደግ፣ ይህም ለወራተኞች ምርታ-ማነትና ለምዝኑ ማረጋገጫ ቅጽት/ፈጻሚ አስተዋጽኦ ሰላምያደርግ ጽልሰ አውጭዎች የየኔስርሰቱዎች ነገነት ከፍ፡ ማድረግ ቁጥሮች ተግባራዎች መሆን አንድማንበው ተናቶች ይጠቀማለ::

በመሰከተ ተከራክዎች የየኔስርሰቱ ነገነት (Autonomy) በተለያየ መልከት የሚተነተን በሆነም ወና የሚፈጸውን በእራት ጉዳዮች ይጠቀላለ:: እነዚህም፡-ተቁማዊ የፋይናንስ ማብት ማስተካድር፣ ሥራተኞችን የሚስተካድር እና አካຊማያዊ ተብሎው የሚፈረች ዓይነው:: ቁጥሮች የየኔስርሰቱ ነገነት ማሳይ ተቁማዊ ነገነት ሰሆን ተቁማት የረሳናዎችን ከፍተኛ አመራር የመምረጥ፡የተቁማት አካຊማኩ ዘርፍ መዋቅር እና ቁርጓል በንግነት የመውሰድ፣ በውሳጥና ሁኔታ አካላት የመኅጋዊ፣ እንዲሁም አማራሪው አስተካድር አካላትን በንግነት የመመልከት/የማግኘት ነገነት የሚይዘን ነው:: ሁሉተኛው የየኔስርሰቱ ነገነት ማሳይ የፋይናንስ ማብት ማስተካድር ነገነት ሰሆን ይህም በውሳጥ በመንግስት ወይም በፋውንደስታዎች የሚመልከት በቻት የሚስተካድር ነገነት፣ ሥራ ለይ ያልዋለን በቻት ለቀማይ በመን አስተሳሌው የመጠቀም፣ በራሳ አቅም መብደር መጀልና፣ የመራትና የህንጂ ባለቤት የመሆን እንዲሁም የተማረዥዎች ከፍያ የመውሰድ፣ የመቀበልና ሆነትን የሚከበት ሥራ የሚያጠቃልል ነው:: ተቁማዊ ነገነትና የፋይናንስ ነገነት ተማሙው በዚ ገዢ የአስተካድር ነገነት ተብሎው ይጠረሰ:: በዋሳተኛ ያረጋ የየኔስርሰቱ ነገነት ሥራተኞችን ከሚስተካድር ነገነት ጋር የተያያዘ ሰሆን ይህ የንግነት ዕጋታ ተቁማት ነገ ሰራተኞችን የመቀበል፡የሰራተኞችዎችን ይመወከ የመውሰድ፣ ለሰራተኞች ያደረገ ለሰራተኞች የደረሰ ዕድገት መሰጠት፣ እንዲሁም ለሰራተኞችን የማስናበት ወዘተ ውሳኔ ነው::

ከላይ የተዘረዘሩት አራቱ የየኝጂርዕቱ ነግነት አውዳቸው ይዘዋል ጥቅም ታደራ-ሃሳብ ሰሚን
አገልግሎት/መንግስታት እንደማካተሉት የፖ’ለቲካ አቀማመ፣ የመንግስት ማኅ በላይነት ሰፊትና
ጥንካራ የተቋማችን ነግነት በማስፈጸት ወይም በማጥበብ ይመስናል፡፡ ከዚህ ወር ተያያዥ
የአገልግሎትን የኝጂርዕቱዎች በተለይም የመንግስት የኝጂርዕቱዎች ባለፈት ሰባ ዓመታት የከፍተቶ
ት-ምህርት ገዢ ወሰኖ በተለያየ ቁጥቶች ተመርተዋል፡፡ በዚህ ምክንያት በህግ በተደንገገት እና
በተለምዶ የተለያየ ነግነቶች ካብረቶች/እሌቶች፡፡ በቀጣቶች ዓመታት ወሰኖ ተቋሞችን
የአገልግሎትን የበለዕጣና ገዢ የሚያሳይበት አቀምና አካል እድርጋን ለመጠቀም ለሆዎችን ባጠረ
ጊዜ፡ በጥራትና በምልዓት እንዲሰሩ መደንብ ይሰራል፤

ስለዚናም የየኩስርሰራቱዎች ነገነት ማሳደግ አስፈላጊን ከዚኑ ወር ወር መከናወቶች መከከል:-

1. ተወካናርና በቁ ችሎታ የለተው ምሩጥን ለማቅረብና ጥራት ያለው የምርምር ወጪት እንዲኖር አስተዋጽኑ ለማበርከት፤
  2. ወሳኔዎች ከተማባር ወር በማቅረብና የከፍተኛ ትምህርት ተቋማት አስተካድሏዊ ቅልጥና ለማሳደግ፤
  3. ባለድርሻ አካላትን በማሳተፍ የአካዳሚዎች ተጠግራዎች ጥራትና ተገቢነት ለማሳደግ፤
  4. የምርምር ተገቢነትን በማጠናከር የአካዳሚዎች የሥራ ክፍሎች ከእካባቢና ማረጋገጧ እንዲሰጥረውች ተሰሰርና መሰተዋዕር ለማጠናከር፤

5. የከፍተኛ ትምህርት ተቁማት ክንግድ ይርቃዋል፡ ይህ አጋርነትን በማጠናከር የተለያየ
የሂሳት ምንጻዣትን ለማራላለገኘ ለመጠቀም ያለው እኩል ተግባራዊ ማድረግ ጥቁጥቶ፣ ፍቃው፡፡

3. የረፈቂ አዋጅ አደረጃቸት

ይህ አዋጅ መግበያና ሲደሰት ክፍልዎች የያዘ ሲሆን በከፍልዎች ሥርዓት አንቀጽናን ንዑስን
አንቀጽና ባካተት መልከት የተደረሰው ነው፡፡ በአንቀጽና ደረጃው 45 አንቀጽናን ንዑስን አንቀጽና
ይህ ይገኛል፡፡ በተጨማሪ ይህ አዋጅ የከፍተኛ ትምህርት ተቁማትን የተለየ ባህረድ ግምት
ወሰኑ ባለቤት መልከት እንዲቀረብ ተደርጋል፡፡ ይህም አዋጅ ትምህርት ማረጋገጫ
በሚያዘጋጀው ስታንክርድ መሰረት መሰራርቸትን ያማለ ይኩርበታቸት ተቁማዊ ነገነቱን
እንደት ለይረዳባት እንደሚችል የሚያመለከት መርሆ እንዲሁም እኩል ወጥ መለከያና
መመዘኛ የሚያሰቀምጥና በተቁሙ ደረጃ ነገሮች የሚሰራማይ ሰነዶች እንዲያውጥ ዕድል
በሚያወጥ መልከት የተቀረብ አዋጅ ነው፡፡

4. የመግበያው ይዘት

በመደበኛ የአገልግሎት አውጥት ሥርዓት አዋጅ ሰነዶች አስፈላጊነታቸውን ታሳቢ ተደርገው የተወስኑ
መርሆዎች እንዲሁም አገልግሎት አውጥት አካል አዋጅን እንዲያውጥ የሚፈልጉት መመረት የሚነውን
አገልግሎት የሚፈልጉት መመረት የሚፈልጉት የሚመለከት መመረት በዚህ አዋጅ
አዋጅን ለማውጣት ያስፈላጊበት ምክንያት የሚጠቀሙ ወና ወና መንፈርድሬ ህሳብ
እንዲከተቱ የተደረገ ሲሆን አገልግሎት አውጥት ይህንን አዋጅ ለማውጣት የሚፈልጉት ምንም
የሚነው የአገልግሎት የሚፈልጉት በግልጽ ተቀምቃል፡፡

5. መቅረብ ድንጋጌዎች

በዚህ ክፍል ሥር የአዋጅ ሰምዱ ቁጥር፣ አዋጅ ወሰኑ ተደርጉሙው ተቁም ሌይ የዋሉ ቁጥር የሚፈልጊው ትርጉም፣
የአዋጅን የተፈጸማበት ወሰን የከፍተኛ ትምህርት ተቁማት ተቁማዊ ነገነቱን የሚፈልጉት ህሳብ መሰራርቸት
፣ የሚመራባቸውን መመረታዊ መርሆዎች ድንጋጌዎች የተከተለበት ነው፡፡

ዓለማዊና መርሆዎች ከሞላ ነደል ከተቁማት ተቁማዊ ነገነት መተግበርያ ሰነዶችና ሰነድ
ለይ የተወስኑ ሲሆን የመንግስት የከፍተኛ ትምህርት ተቁማትን ተልዕኮና ሲሆን ለማሳት
የተቁማዊ ነገነት ሰርዓትን እና ተጠያቁነትን በማስፈንድ የተቁምህርት፣ የምርጾርና ለጠራ፣
የቴክኖሎጂ ስነዱ እና ዕውቀት-መር የሚሆንበት አገልግሎት ጥራት፣ አገባበነት፣ ተደርጋነት

እና ፍትሃዎችን በማሳደግ ወጪታማዎችን እና ቁልጥፍናን በማረጋገጥ እምርታዊ ለውጥ
እንዲያመጥ ማስታወሻ ነው::

በተጨማሪው የተቋማዊ ነገሱት በተዘጋጀው ማቆቻና እና በዚህ አዋጅ መሰረት ተግባራዊ
ልደረግ የሚከተለት ገርዝር ዓላማዎች እንዲሰነድ ያደርጋል፡ መማር ማስተማር፡ ተናትና
ምርምር፡ ተክኖሎጂ ፍጤና ምግባር፡ እና የሚገበረበት ገጽታት ማደረግ፡ ዕውቀትና
ማስፈጸም፡ የአካዳሚና የአንድሳትና ትሰሰርን ማጠናከር፡ የገዢ-አቀፍና አለም-ሀቀፍ ትብብርን
ማጠናከር፡ የሁንር በቀል እውቀቶችን በምርምር መለያትና ማሻሻል፡ የባህላ ለውጭታ፡
መግባባትና ወዳጅነት እንዲሰነድ ማደረግ፡ የጂና አገልግሎት መሰጠት እንዲሁም
ማስከበር፡ ዝላቸው፡ አካዶሚያዊና ባህላዊ ዕድገትን በማሳሌጥ፡ የተማረዥዎችን ስብሰኑ፡
ቃሉታዊ እያታ በማሻሻል ሁብረተሰቦ በትምህርት ገዢ ያለውን እያንት ማሳደግ ነው፡፡

6. መጥቅም አደረጃቸውን አስተዳደር

ՀՆ ԴԱ ՔՀՈԾՀԵԼՔՄ ԲՄՂԻՒԼՄ ԽԸՆՔՔԴ ՔԸՆՔԸ

ስኔ አመራር በፌደራል

የራስ ገብ የኩስርሰት; ስራ አመራር በርድ አባላት በዚት ክ9-11 ሆነው በትምህርት ማረዳዎች
ከመንግስት ዓይ በመመካከል በበቃቃቃውና በፈጸምናው የያጻ ስብጥናን ታሳቢ በማድረግ
የማሽኑ ይሞላል::

የፍትሬር ተወቃ ጥሩ

የየኩስርሳቸው ተሠረግንት በወድድር የሚመራጥ ሆኖ ተጠሪነቱ ለሰራ እመራር በርድ
ይሆናል፡፡ ተሠረግንቱ የየኩስርሳቸው ወገኑን ለሰራ እስራቅማ በመሆን ለሌጣንና ተግባሩም በአዋጅ
በንርሃኬ ተቀምጣል፡፡

የኢትዮጵያ የወጪ ተራሱ ዓንቀጽ

የየኩስርሳለቸው ምክትል ተረከምንት በወጪና የሚመራው ሆኖ ተጠሪነቱ ለተረከምንቱ ይያይሩል፡፡ የምክትል ተረከምንቱ ያልማኑና ተሻዣ በኬዋጅ ተቀባዩል፡፡

የፌዴራል ተወስኝ ከዚህ ዓመት

የየኩስርሳት ክውንሰል በተቋሙ ስትራቴጂ ዕቅድና ሪፖርት በተቋማዊ ለውጥ ሲሸዋች፡ በቃት፡ አዲረክቶች እና መመሪያዎች ገዢ ሁኔታ የሚሰጥና የሚመከር ሆኖ በተዘረዘሩት፡ ደመሬል፡፡ የየኩስርሳት ክውንሰል አባላት ክፍተኛ አመራር (ጥራዘኝነትና ም/ጥራዘኝነቶች)፡ መከከለኛ አመራር (የከከደሚከና አስተካደር ያይፈቀተው፡ ይኖሩ፡) እና መሰረታዊ አመራር

(የኢትዮ/ተ.ጥ/ቤት ከንድ ተለያዥ) እንዲሆዎም የተማሪዎች ህብረት ጥራዎችን
ም/ጥራዎችን እና በዚህን የከተማል::

7. አካላዊ ትዕዛዝ ነገኑት

በአካላዊ ትዕዛዝ ነገኑት ስርዓት ወሰጥ የአካላዊ ዘመንታዊ ትማሪዎች፡-በኩ
የኩስርሳቸውና የተምህርት ክፍለው የመማር-ማስተማር፣ የምርምርና የማብራሪዎን ጉዳች
መራቻውን በማያከናወነበት ገዢ ካማንኛውም መንግስትዋ፣ ፖለቲካዊ፣ ማህበራዊና
እስተዳደሪያዊ ተዕ዗ል፣ ማልቂ ገብት፣ ካና ሆኖ መሥራት የማያስቀርቡት ቤት የማፈጥር
ነው:::

የራስ ገዢ የኩስርሳቸው በጀትና ገዢዎን ምንም

ለራስ ገዢ የኩስርሳቸው ሲሆ ማከናወና ካመንጠበት የጥቅል በጀት (በለቱ ገራንት) ስርዓትን
መስረት የደረሰ ምድቦ ይደረግባቸዋል:: የኩስርሳቸው ካመንጠበት ካማድረግበት የበጀት ድጋፍ
ባሻንር ከተለያየ ምንጭው ተጨማሪ ገዢ ማግኘት እንደማችል ተደንግጓል::

የኩስርሳቸው ፊይናንስ እስተዳደር

የፁ.ይናንስ ነገኑት ማለት በጀትን የማስተዳደር፣ የውሰጥ ፊይናንስ አጠቃቀም መመሪያ
የማውጣት፣ ምርምርን የመደኑም፣ የተለያየ የውሰጥ ገዢታዊን የማመንጠበት፣ የመበደር፣ የህንጻ
ባለበት የመሆን፣ የሚሰበበትን ክፍያ የመወሰን፣ እኩልያንና በንድ የመግባት፣ እርዳታ
የማግኘት እና ህብትን የማከበት ነገኑትን ከተጠያቁነት ወር ያጠሙሉ ነው:: ከዚህ በተጨማሪም
የልተማከለ የፁ.ይናንስ እስተዳደር ስርዓትን መዘርጋት እና ወጪታማትን ማስደግ በዚህ ስር
የማቻይ የነገኑት ዓይነት ነው::

የግዢ እስተዳደር

የራስ ገዢ የኩስርሳቸው የግዢ እና ገብረት እስተዳደርን በተመለከተ የገዢዎን ማረዳዎች
በማያወጣው መመሪያ የማውሰን መሆኑ ተደንግጓል:: የግዢ መመሪያው ሌተወሙ ነገኑት
የማስተ መሆን እለበት::

8. የተምህርት መሆኑ ግብረት ምርምርና የማህበራሪዎን ጉዳች

በዚህ የአዋጅ ክፍል ወሰጥ የአካላዊ ዘመን እኔም ቁልጥ ተግባር በመደበኛ መሆኑ ግብረት
ተምህርትና ስልጣኑ መስተት፣ ምርምር ማከናወና የማህበራሪዎን ጉዳች ስለማከናወነበት
ሁኔታና ጥሩቱ እስከተረጋግጧት ይረሰ የተምህርትና ስልጣኑ በተከታታይ፣ በርቀቱ፣ በበይኑ-መረጃ፣

እና በለሎች መንገዴት ለሰጥ ሰለሚችልበት ህኑታ ይደናባል፡፡ በተጨማሪም የማስተማሪያ
ቁንቃ ነውርያት ትምህርት ሲሉ ይኝነበሩት ትምህርት ጥሩት ማከልበት ሥርዓት፡፡ ለ
አካልማያዊ ምክርና ይጋፍ ምርምርና የምርምር አቅማዣዎች የምርምርና ፈጻድ ፍንድ
የማኑበረሰብ ጉዳች፡የማማከር አገልግሎት እና ለለች ተንሸች ተግባራትን በተመለከተ
በረቀቁ ሆኖ በዘርዝር ተመልከቷል፡፡

9. የገዢዎብ ምንጭዎችና አስተካድር

ከየኝነበሩት የገዢ ምንጭዎች መከከል ከመንግሥት የማመዶብ በይቶ እንዲ ለሆነ ይረዳም
ለመማር-ማስተማር፡ ምርምር እና የማኑበረሰብ ጉዳች፡ ነርፍ፡ ለጠና ልይናስ ማቆከል የጠና
አገልግሎት ነርፍ የማመል ዓይነ፡፡ የጥናትና ምርምር የገዢዎብ ይጋፍንም በተመለከተ
እያንዳንዱ ካለፈም ሆኖ አካልማያዊ አሳይ በረሰ የማያገኘውን የጥናትና ምርምር ይጋፍ
የእርጊትና አመራር ባከበረ ህኑታ በንግነት የማራራራምበትና ከተመያዕስት ወር
የማያስተካድርበት ሥርዓት ይዘረጋል፡፡

የኝነበሩት በጥቅለ የማያገኘውን የጥናትና ምርምር ፍንድ አጠቃቀም ሥርዓት አስመልካቶ
በርድ በው-ሰጠ-ድንብ የማውሰኑው ይሆናል፡፡ በተጨማሪም በሰጠቸ፡ በኋላ፡ በአደራና
በአንድው-መንት መለከ የማደረግ ትርጉምና፡ከተማርች የምንገባ ከፍያን መምር
የትምህርት ከፍያ፡ ከጋተኛ፡ ከፈጻሚ ከተከናወለ ሽማገር ሥራ የማገኘ
ገቢዎች፡የኝነበሩት ከማያበረከታቸው አገልግሎቶች የማገኘ ገቢዎች፡ የኝነበሩት
ከማያቂቃማጥቶው የንግድ ተቋማት የማገኘ ትርፍ፡የኝነበሩት ከገባው አከልያጥቶች የማገኘ
ትርፍ፡ ከመንግሥትና ከገል ተቋማት ከማገባቸው ቤንድ የማገኘ ወለድ፡፡ የየኝነበሩት
የገዢ ምንጭዎች ዓይነ፡፡

ረቀቁ አዋጅ የንግድ ድርጅቶችና የምክር ማቆከለት ለማቋቋም ሰልጣን የማስጥ ከመሆኑም
ባሽንር የኝነበሩት ገንዘብ የመበደርና እንሰሰት የማደረግ ትልዕችንም ይሰጠዋል፡፡